

6. Het verbum **היה**

Het werkwoord **היה** "zijn" heeft naast de functie van aanduiding van de existentie van het subject ook in een aantal situaties min of meer de functie van een hulpwerkwoord.

Het gebruik als existentieel verbum ↑

Zeker niet de meest voorkomende, maar wel een belangrijke functie van **היה** is die van verbum dat de existentie van iets aangeeft. De parallellie van **בוא** en **היה** in het eerste voorbeeld is er een onmiskenbaar teken van dat **היה** hier een zelfstandig werkwoord is.

[1]	Gen. 15:17	הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְטָה הַיָּה					
		ha-	ššemeš	bā'ā	wa-	°ālātā	háyā
		de	zon	was (onder)gegaan	en	diepe duisternis	was
		de zon was ondergegaan en er was diepe duisternis					

Voor de vorm **היה** in plaats van het te verwachten **היתה** in voorbeeld [3], zie [beneden](#).

Ook de infinitief van **היה** kan natuurlijk in deze functie gebruikt worden.

[2]	Gen. 4:8	בְּהֵיטֵם בַּשָּׂדֶה			
		bi- in	hyōtām hun zijn	ba- in	śśādē het veld
		Toen ze op het veld waren ..			

[3]	Gen. 2:18	לֹא-טוֹב הָיְתָה הָאָדָם לְבַדּוֹ						
		lō niet	ṭōb goed	hēyōt zijn	hā- de	ʿādām mens	lō- voor	ḅaddo zijn eentje
		het is niet goed dat de mens alleen is						

Voor de gebruikte woordvolgorde, de vorm van **היה** al dan niet op de eerste plaats, kan niet steeds een verklaring gegeven worden. Vergelijk bij voorbeeld de twee mogelijke inleidingen van een verhaal:

[4]	Job 1:1	אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ-עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ						
		ʾiš man	hāyā hij was	ḅ- in	ʿeṣṣ land	ʿūs Uz	ʾiyyōḅ Ijov	šmō zijn naam
		Er was eens een man in het land Uz, die Ijov heette						

[5]	Richt. 17:1	וַיְהִי-אִישׁ מִהַר-אֶפְרַיִם וְשְׁמוֹ מִיכָהוּ				
-----	-------------	---	--	--	--	--

wa-	yhī	ʿīš	me-	har	ʿeprāyim	ū-	šmō	mīkayəhū
en	hij was	man	uit	gebergte	Efraim	en	zijn naam	Micha
Er was een man uit het gebergte van Efraim, die Micha heette								

Het is opvallend dat in deze beide voorbeelden ook de volgorde in de nominale zin die de naam van de man bekend maakt verschillend is.

Het gebruik als tijdsaanduiding ter verbinding van een subject met een nominaal predicat ↑

Wanneer **היה** gebruikt wordt als verbinding tussen een subject en een nominaal predicat dan is de woordvolgorde vaak subject - **היה** - predicat. Deze volgorde, subject - predicat, kan natuurlijk ook het gevolg zijn van de keuze voor de volgorde subject - verbum om de opeenvolging van handelingen te vermijden. Gezien de betekenis van het werkwoord **היה** zal er vaak geen sprake zijn van een nieuwe handeling wanneer het gebruikt wordt. Zie hiervoor [hoofdstuk 3](#) en [hoofdstuk 7](#).

[6]	Gen. 3:1	וְהַנְחֵשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה									
		wə-	ha-	nnāḥāš	ḥayā	ʿārūm	mi-	kkol	ḥayyat	ha-	śśādē
		en	de	slang	was	sluw	gerekend naar	alle	gedierte	het	veld
		De slang nu was sluw dan al het gedierte van het veld.									
[7]	Gen. 29:17	וְרַחֵל הִיְתָה יֹפֵת־תֹּאֵר									

wə-	rāḥel	hāyətā	yəpāt	to'ar
en	Rachel	zij was	mooi	uiterlijk
En Rachel was mooi van uiterlijk.				

Soms staan zowel subject als predicaat voor de vorm van **היה**, vergelijk het volgende voorbeeld:

[8]	Gen. 6:9	נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו						
		noaḥ	ʾiṣ	ṣaddīq	tāmīm	hāyā	bə-	dorotāw
		Noach	man	rechtvaardig	oprecht	was	gerekend naar	zijn tijdgenoten
		Noach was een rechtvaardig en oprecht man onder zijn tijdgenoten.						

Congruentie ↑

De congruentie tussen onderwerp en werkwoord is over het algemeen al niet zonder problemen (zie ook [hoofdstuk 9](#)), maar bij het werkwoord **היה** is er opvallend vaak sprake van incongruentie, vgl. ook hierboven voorbeeld [1]. We geven nog enkele voorbeelden van het gebruik van een mannelijke vorm in de plaats van een te verwachten vrouwelijke:

[9]	Lev. 26:33	וְעַרְיֵכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה
-----	------------	-----------------------------

		wə- en	ʿārēkēm jullie steden	yihyū zij zullen zijn (masc.)	ḥōrbā ruine	
Jullie steden zullen ruines zijn.						
[10]	Ex. 12:49	<p style="text-align: center;">תורה אחת יהיה לאזרח</p> <p style="text-align: center;">תֹּרָה אֶחָד יִהְיֶה לְאֶזְרָח</p>				
		tōrā lering	ʾaḥat één	yihyē hij zal zijn	lā- voor de	ʿəzrah autochtoon
Eén leer zal er zijn voor de ingeboorne ...						

Daarnaast doet zich ook het verschijnsel voor dat een enkelvoudige vorm wordt gebruikt bij een meervoudig subject, een verschijnsel dat zich ook bij andere werkwoorden voordoet, vgl.

[11]	1 Sam. 1:2	<p style="text-align: center;">וַיְהִי לְפִנְנָה יְלָדִים</p> <p style="text-align: center;">וַיְהִי לְפִנְנָה יְלָדִים</p>				
		wa- en	yhī hij was	li- voor	ḥinnā Peninna	yəladīm kinderen
Peninna had kinderen.						
[12]	1 Kon. 11:3	<p style="text-align: center;">וַיְהִי-לּוֹ נָשִׁים שָׂרוֹת</p> <p style="text-align: center;">וַיְהִי-לּוֹ נָשִׁים שָׂרוֹת</p>				
		wa- en	yhī hij was	lō voor hem	nāšīm vrouwen	śārōt vorstinnen
En hij had als vrouwen vorstinnen ...						

[13]	Richt. 10:4	וַיְהִי-לּוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים				
		wa- en	yhī hij was	lō voor hem	šəlošim dertig	bānīm zonen
En hij had dertig zonen						

Let erop dat deze afwijkingen vooral voorkomen wanneer **היה** met **ל** verbonden is en beide woorden samen de betekenis "hebben" vertegenwoordigen.

Het gebruik van **ויהי** (en **והיה**) als inleiding van omstandigheidszinnen

Een zeer veel voorkomend gebruik van het werkwoord **היה** in verhalende teksten is de vorm **ויהי**, die gebruikt wordt als inleiding van een bijzin van een omstandigheid, soms ter inleiding van een adverbiale uitdrukking die een omstandigheid aangeeft. De feitelijke hoofdzin begint daarna altijd met een imperfectum consecutivum of de uitdrukking **והנה**. De constructie die van **ויהי** afhankelijk is, is altijd nominaal van karakter.

Zeer duidelijk is dit wanneer op **ויהי** een nominale zin volgt:

[14]	Gen. 42:35	וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם וְהָנָה						
		wa- en	yhī hij was	hem zij	mərīqīm leegmakende	šaqqēhēm hun zakken	wə- en	hinnē zie

		Toen ze hun zakken leegmaakten, kijk ...									
[15]	1 Kon. 13:20	וַיְהִי הֵם יֹשְׁבִים אֶל-הַשְּׁלֻחַן וַיְהִי דְבַר-									
		wa- en	yhī hij was	hem zij	yošəbīm zittende	ʿəl bij	ha- de	ššulḥān tafel	wa- en	yhī hij was	dəbār woord
		Toen ze bij de tafel zaten, kwam het woord van ...									

Soms bestaat het nominale element dat op **וַיְהִי** volgt slechts uit een adverbiale uitdrukking.

[16]	1 Kon. 17:7	וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיִּיבַשׁ הַנַּחַל								
		wa- en	yhī hij was	mi- uit	qqeṣ einde	yāmīm dagen	wa- en	yyībaš hij droogde uit	ha- de	nnāḥal beek
		Na verloop van tijd droogde de beek op.								
[17]	1 Sam. 14:1	וַיְהִי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן								
		wa- en	yhī hij was	ha- de	yyōm dag	wa- en	yyōmeṣ hij zei	yōnātān Jonathan		
		Op die dag zei Jonathan ...								
[18]	2 Sam. 8:1	וַיְהִי אַחֲרֵי-כֵן וַיִּדְדֶּה								

wa-	yhī	ʔahāre	kēn	wa-	yyak	dāwid
en	hij was	na	zo	en	hij versloeg	David
Daarna versloeg David ..						

Verder komen er veel verkorte zinnen voor waarin de handeling met een infinitief wordt aangegeven (of met een substantief dat een handeling aanduidt), terwijl de verhouding tot de hoofdzin wordt verduidelijkt door een voor de infinitief gebruikte prepositie. In dit soort verkorte zinnen geeft de prepositie כ over het algemeen aan dat de bijzin een gewone bijzin van tijd is, te vertalen met "toen". De prepositie כ duidt op gelijktijdigheid: "op het moment dat", terwijl אחרי natuurlijk de voortijdigheid van de handeling in de bijzin aanduidt.

[19]	Gen. 11:2	וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקְּדָם וַיִּמְצְאוּ							
		wa-	yhī	bə-	nōs ^c ām	mi-	qqəḏəm	wa-	yyimṣəʔū
		en	hij was	bij	hun optrekken	uit	oosten	en	zij vonden
		Toen ze uit het oosten optrokken, vonden ze ...							
[20]	Gen. 12:14	וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרַיִם וַיֵּרָא							
		wa-	yhī	kə-	bō	ʔabrām	miṣrāymā	wa-	yyirʔū
		en	hij was	evenals	komen	Abram	oosten	en	zij zagen
		Zodra Abraham in Egypte kwam, zagen ze ...							

[21]	i Kon. 13:31	וַיְהִי אַחֲרַי קָבְרוּ אֹתוֹ וַיֹּאמֶר						
		wa- en	yhī hij was	ʔahāre na	qōbrō zijn begraven	ʔotō hem	wa- en	yyōmer hij zei
		Nadat hij hem begraven had, zei hij ...						

Ook worden er complete bijzinnen gebruikt, afhankelijk van **וַיְהִי**. Deze worden echter ingeleid door een nominaliserend partikel als **כִּי**. Ook **כַּאֲשֶׁר** kan op deze wijze gebruikt worden.

[22]	Gen. 26:8	וַיְהִי כִּי אָרְכוּ-לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף									
		wa- en	yhī hij was	kī dat	ʔarəkū zij waren lang	lō voor hem	šam daar	ha- de	yyāmīm dagen	wa- en	yyašqep hij keek
		Toen hij daar een tijdlang geweest was, zag hij ...									

[23]	Richt. 8:33	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיִּשׁוּבוּ							
		wa- en	yhī hij was	ka- evenals	ʔašer REL.	met hij stierf	gid ^c on Gideon	wa- en	yyāšübū zij keerden terug
		Zodra Gideon overleden was, keerden zij terug ...							

Ook andere inleidingen van bijzinnen komen voor, zij het veel minder frequent.

[24]	Gen. 39:5	וַיְהִי מֵאִזְ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ ... וַיְבָרֵךְ									
		wa- en	yhī hij was	me- vanaf	ʔáz toen	hiḵqīd hij stelde aan	ʔotō hem	bə- in	bētō zijn huis	wa- en	yḇāreḵ hij zegende
Vanaf het moment dat hij hem in zijn huis aangesteld had, zegende ...											

Wanneer volgend op **וַיְהִי** een volledige zin met een verbale vorm is gebruikt, dan is het mogelijk dat op een dergelijke verbale vorm een imperfectum consecutivum volgt dat nog steeds afhankelijk is van het inleidende **כִּי** en nog niet het op **וַיְהִי** volgende eerste woord van de hoofdzin is.

[25]	Gen. 27:1	וַיְהִי כִּי-זָקַן יִצְחָק וַתְּכַהֵן עֵינָיו מִרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת-עֵשָׂו													
		wa- en	yhī het was	kī dat	zāqen hij was oud	yīṣḥāq Jitschaq	wa- en	ttikhēnā zij verduisterden	ʕēnāw zijn ogen	me- van	rəʔot te zien	wa- en	yyiqrā hij riep	ʔet OBJ.	ʕeśāw Esau
Toen Jitschaq oud geworden was en zijn ogen niet meer konden zien, riep hij Esau.															

Het verband laat zien dat de vorm **וַתְּכַהֵן** nog in de bijzin thuishoort en dat de hoofdzin met **וַיִּקְרָא** begint.